

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ**

СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ

Система забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти
сертифікована на відповідність ДСТУ ISO 9001:2015 / ISO 9001:2015

Кафедра економіки та фінансів підприємства

ЗАТВЕРДЖЕНО

вченою радою
(пост. № 2 від 04 2021р.)

Ректор

 А. А. Мазаракі

**СОЦІАЛЬНА ЕКОНОМІКА /
SOCIAL ECONOMY**

**ПРОГРАМА /
COURSE SUMMARY**

Київ 2021

**Розповсюдження і тиражування без офіційного дозволу КНТЕУ
заборонено**

Автор: С.І. Камінський, канд. екон. наук, доцент

Програму обговорено та схвалено на засіданні кафедри економіки та фінансів підприємства 06 лютого 2021 р., протокол № 14.

Рецензенти І.В. Стояненко, канд. екон. наук, доцент
Н.В. Дзиба, директор ТОВ «УКР-ЛЕНД»

**СОЦІАЛЬНА ЕКОНОМІКА /
SOCIAL ECONOMY**

**ПРОГРАМА /
COURSE SUMMARY**

ВСТУП

Програма вибіркової навчальної дисципліни «Соціальна економіка» призначена для здобувачів ступеню вищої освіти бакалавр галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» спеціальності 053 «Психологія» освітньої програми «Практична психологія». Програму підготовлено відповідно до Стандарту вищої освіти України із зазначеної спеціальності та відповідної освітньо-професійної програм підготовки бакалаврів КНТЕУ

Програма складається з таких розділів:

1. Мета, завдання та предмет дисципліни.
2. Передумови вивчення дисципліни як вибіркової компоненти освітньої програми.
3. Результати вивчення дисципліни.
4. Зміст дисципліни.
5. Список рекомендованих джерел

1. МЕТА, ЗАВДАННЯ ТА ПРЕДМЕТ ДИСЦИПЛІНИ

Метою вивчення дисципліни «Соціальна економіка» є формування у студентів знань про категорії, принципи, закони, закономірності та особливості становлення й розвитку соціально орієнтованої ринкової економіки.

Завданнями дисципліни «Соціальна економіка» є теоретична та практичну підготовку студентів з таких питань:

- концептуальні основи соціальної економіки;
- соціальна політика держави;
- соціально-трудова відносина зайнятості;
- людський капітал у соціально-орієнтованій економіці;
- політика доходів населення та заробітної плати у соціально-орієнтованій економіці;
- соціальне страхування та партнерство;
- соціальне підприємництво;
- економіка соціальної сфери;
- соціальна безпека;
- моніторинг соціальної сфери.

Предметом вивчення дисципліни є процеси функціонування соціальної економіки; роль та значення соціальної політики у економічних відносинах держави.

2. ПЕРЕДУМОВИ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ ЯК ВИБІРКОВОЇ КОМПОНЕНТИ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ.

Вивчення даної дисципліни дозволить здобувачам вищої освіти :

- використовуючи знання, набуті в процесі вивчення проблем теорії і практики соціально-орієнтованої економіки;
- розуміння особливостей здійснення соціальних виплат гарантованих державою.
- за допомогою набутих знань, визначати тенденції та особливості розвитку економічних систем;
- розуміння механізму формування системи соціально-трудова відносин;
- використовуючи знання теорії та практики соціальної економіки критично оцінювати пріоритети та особливості регулювання взаємодій економічних суб'єктів.
- засновуючись на здобутих знаннях закономірностей розвитку соціальної економіки з'ясувати пріоритетні напрямки інтеграції економічних суб'єктів в сучасну світогосподарську систему;
- розуміння особливостей здійснення соціального підприємництва.

3. РЕЗУЛЬТАТИ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Дисципліна «Соціальна економіка», як вибіркова компонента освітньої програми, забезпечує оволодіння студентами загальними та фаховими компетентностями і досягнення ними програмних результатів навчання за відповідною освітньо-професійною програмою:

Практична психологія

Номер в освітній програмі	Зміст компетентності	Номер теми, що розкриває зміст компетентності
<i>Загальні компетентності</i>		
ЗК2	Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності	1-8
ЗК4	Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями	1-10

ЗК6	Здатність приймати обґрунтовані рішення	1-10
<i>Спеціальні компетентності</i>		
СК5	Здатність використовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій	3
СК9	Здатність здійснювати просвітницьку та присхопрофілактичну діяльність відповідно до запиту	1-10
<i>Програмні результати навчання</i>		
ПР4	Обґрунтовувати власну позицію, робити самостійні висновки за результатами власних досліджень і аналізу літературних джерел	1-4, 8-10
ПР6	Формувати мету, завдання дослідження, володіти навичками збору первинного матеріалу, дотримуватися процедури дослідження	5-7
ПР8	Презентувати результати власних досліджень усно/письмова для фахівців і нефахівців	10
ПР10	Формулювати думку логічно, доступно, дискутувати, обстоювати власну позицію, модифікувати висловлювання відповідно до культурних особливостей співрозмовника	1-10

4. ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Концептуальні основи соціальної економіки

Основні поняття й предмет дисципліни "Соціальна економіка". Визначення предмета соціальної економіки. Принципи, мета, проблеми й завдання соціальної економіки. Специфічні та загальнонаукові функції соціальної економіки. Загальні риси держави з соціально-орієнтованою економікою. Взаємозв'язок соціальної економіки з іншими науками.

Основні напрями та складові соціально-орієнтованої економіки. моделі та функції соціальної економіки. Складові системи соціальної економіки. Специфіка соціально-економічних моделей. Критерії та характеристика сучасних соціально-економічних моделей. Гносеологічна, організаційно-виховна, регулятивна й інформаційно-комунікаційна функції. Особливості становлення соціальної економіки в Україні. Нормативно-правові акти регулювання соціальної економіки.

Сучасне становище та проблеми вітчизняної соціально-економічної системи. Напрями формування соціальної економіки в Україні.

Література

нормативно-правова: 1,2;

основна: 15,16,19;

додаткова: 20.

Тема 2. Соціальна політика держави

Соціальна політика: сутність, мета, об'єкти та суб'єкти. Напрямки розвитку соціальної політики в Україні: створення умов для підприємницької діяльності та високопродуктивної праці; регулювання демографічних процесів; розвиток освіти, культури та мистецтва; участь держави у вирішенні житлової проблеми; розвиток охорони здоров'я і фізичної культури; підтримання екологічної безпеки. Світовий досвід моделей соціальної політики та їх можливість використання в Україні

Поняття та принципи побудови соціального захисту населення. Елементи соціального захисту населення України на етапі переходу до ринкової економіки. Основні методи державного регулювання соціальної економіки. Складові механізми соціального захисту. Державні соціальні гарантії.

Взаємозв'язок податкової системи та соціальної політики. Дилема ефективності й справедливості. Показники ефективності соціальної політики. Інструменти і методи державного регулювання для вироблення і реалізації соціальної політики. Оцінка соціально-економічної ситуації в Україні.

Державна соціальна політика в умовах глобалізації. Характеристика досвіду реалізації соціальної політики різних країн. Порівняльна характеристика сучасної соціально-економічної ситуації у провідних країнах світу.

Література

нормативно-правова: 1,2,10;

основна: 15,16,19;

додаткова: 20,24.

Тема 3. Соціально-трудова відносина зайнятості

Сутність і значення соціально-трудова відносин: принципи, типи, суб'єкти. Поняття якості трудового життя працівника. Вплив міграційних процесів, в т.ч. світових на формування структури соціально-трудова відносин.

Поняття, види та форми зайнятості населення. Концепція повної та глобальної, примусової та добровільної зайнятості. Принципи та основні напрямки державної політики зайнятості. Законодавство України про зайнятість. Державне регулювання зайнятості населення. Програми сприяння зайнятості. Система органів і служб зайнятості. Гнучкі форми зайнятості на підприємстві.

Показники зайнятості та безробіття населення. Види безробіття. Природна норма безробіття. Закон Оукена. Безробіття та інфляція. Соціально – економічна оцінка безробіття. Визначення статусу безробітного. Допомога у зв'язку з безробіттям. Міжнародний досвід регулювання зайнятості населення.

Література

нормативно-правова: 1,2,3,9,13;

основна: 15,16,19;

додаткова: 20,23.

Тема 4. Людський капітал у соціально-орієнтованій економіці

Сутність людського капіталу як економічної категорії. Історична проекція розвитку теорії людського капіталу. Класифікація видів людського капіталу. Значення людського капіталу в соціально-орієнтованій економіці. Фактори, що впливають на формування людського капіталу.

Зміст і оцінка капіталу здоров'я (біофізичного капіталу). Інвестиції в капітал здоров'я і підвищення працездатності. Стимулювання здорового способу життя та високої працездатності людини.

Характеристика трудового потенціалу людини. Кваліфікаційна атестація та оцінка трудового потенціалу людини. Кваліфікаційна атестація та оцінка трудового потенціалу робітників. Виробнича атестація і стимули продуктивної зайнятості робітників.

Сутність і основні форми інтелектуального капіталу. Інтелектуальна власність: специфікація прав. Інновація як складова інтелектуального капіталу: види, оцінка, життєвий цикл. Номенклатура продуктів творчої праці і економічний оборот інтелектуальної власності. Технологія інноваційної діяльності людини. Підходи до оцінки інтелектуального капіталу працівника. Планування, атестація і стимулювання творчої праці фахівців підприємств.

Необхідність і особливості інвестицій в людський капітал. Специфіка інвестицій в фундаментальну наукову освіту. Фінансування та напрямки інвестицій в фундаментальну наукову освіту. Особливості

інвестиційного процесу післядипломної освіти. Оцінка ефективності інвестицій в фундаментальну освіту.

Підприємницькі здібності і форми їх капіталізації. Форми втілення підприємницьких структур та організаційних здібностей. Підприємницькі доходи: джерела, види, структура.

Література

нормативно-правова: 1,2;

основна: 15,16,19;

додаткова: 20.

Тема 5. Політика доходів та заробітної плати

Доходи населення і джерела їх формування. Види доходів населення, їх диференціація. Фактори впливу на величину доходів.

Державне регулювання доходів населення. Принципи та методи державного регулювання доходів населення. Прожитковий мінімум. Поняття рівня життя.

Соціально-економічна сутність заробітної плати. Функції заробітної плати і принципи її організації. Джерела формування заробітної плати. Номінальна і реальна заробітна плата, реальні доходи населення. Формування фондів споживання і нагромадження. Взаємозв'язок рівня заробітної плати з рівнем цін, продуктивністю, структурою виробництва, доходами і фінансовими результатами діяльності підприємства.

Тарифна система оплати праці та її елементи. Контрактна та безтарифна системи оплати праці. Форми і системи оплати праці. Економічне обґрунтування необхідності та ефективності стимулювання різноманітних категорій працівників.

Література

нормативно-правова: 1,2,3,5;

основна: 15,16,19;

додаткова: 20,21,23.

Тема 6. Соціальне страхування та партнерство

Визначення та економічна сутність соціального страхування. Суб'єкти й об'єкти соціального страхування. Місце соціального страхування в системі економічних категорій. Функції соціального страхування як складової соціальної політики: захисна, компенсаційна, відтворювальна, перерозподільна, стабілізуюча. Принципи соціального страхування: особистої відповідальності, солідарності, обов'язковості, організаційного самоуправління, державного регулювання.

Система соціальних гарантій населення: соціальні нормативи та джерела фінансування соціальних гарантій. Виникнення та етапи розвитку соціального страхування. Страхові фонди як основа страхового захисту. Форми організації фондів страхового захисту. Державні цільові фонди: соціальні, економічні. Шляхи утворення державних цільових фондів.

Види загальнообов'язкового державного соціального страхування в залежності від страхового випадку: пенсійне страхування; медичне страхування; страхування на випадок безробіття; страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності; страхування від нещасних випадків на виробництві та від професійного захворювання; недержавне соціальне страхування; інші види страхування, визначені законами України. Пенсійна реформа в Україні: основні напрями та її ефективність.

Взаємозв'язок соціальних послуг і соціального страхування. Роль соціального страхування у відновленні й збереженні працездатності робітників та гарантуванні матеріального забезпечення громадян, які втратили працездатність або не мали її. Актуальність соціального страхування для України. Чинники, що обумовлюють необхідність розвитку соціального страхування в Україні. Правові основи діяльності з надання соціальних послуг. Закон України „Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування" та Закон України „Про соціальні послуги".

Зарубіжний досвід формування ефективних інститутів соціального страхування. Огляд систем соціального страхування зарубіжних країн. Типологія світових моделей соціального захисту. Типологія національних систем організації соціального страхування. Стратегія корпоративної соціальної відповідальності – інноваційна ініціатива Європейської комісії у сфері соціального страхування. Проблеми розвитку системи соціального страхування за кордоном та в Україні.

Сутність, мета, принципи та суб'єкти соціального партнерства. Особлива роль держави як арбітра та роботодавця на ринку праці. Участь профспілок у регулюванні трудових відносин, забезпеченні соціального захисту працівників.

Правові засади та механізм соціального партнерства. Колективні договори і генеральні, галузеві та регіональні угоди. Колективно-договірне регулювання відносин у сфері праці. Зарубіжний досвід соціального партнерства та можливості його використання у вітчизняній практиці.

Література

нормативно-правова: 1-11,14;

основна: 15,16,19;

додаткова: 20.

Тема 7. Соціальне підприємництво

Поняття соціальне підприємництво як організаційно виокремленої та економічно самостійної первинної ланки виробничої сфери. Ознаки соціального підприємництва як суб'єкта господарювання. Класифікація соціального підприємництва за певними ознаками. Юридичні акти, що які регламентують умови створення, функціонування та ліквідації соціального підприємництва. Зарубіжний досвід розвитку соціального підприємництва.

Волонтерство і волонтерська діяльність. Основні проблеми, що виникають при визначенні характеру і змісту волонтерської діяльності. Типологія волонтерів. Основні критерії та класифікаційні схеми. Правові норми й законодавча база волонтерського руху в світі та Україні. Правові норми та законодавча база: міжнародний аспект. Загальна декларація волонтерів.

Соціальні та психологічні аспекти волонтерської діяльності. Аналіз практики діяльності волонтерських організацій в Україні: державний та недержавний сектори. Волонтерство в мережі центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді. Зарубіжний досвід. Взаємодія волонтерів із фахівцями соціально-педагогічної сфери. Діяльність ЦСССДМ щодо підготовки волонтерів та організації волонтерських загонів і груп. Волонтерська служба недержавної організації соціальної сфери.

Література

нормативно-правова: 1,2,12;

основна: 15,16,18,19;

додаткова: 20,24,25.

Тема 8. Економіка соціальної сфери

Поняття соціальної сфери Основні галузі соціальної сфери та її взаємозв'язок із сферою матеріального виробництва. Розходження понять соціальної сфери та соціальної політики держави. Суперечності, які визначають розвиток соціальної сфери. Економічні особливості соціальної сфери.

Організація управління в сфері освіти: структура управління, розподіл функцій управління між рівнями. Освітня установа як вид некомерційної організації. Податкові пільги в сфері освіти і особливості їх застосування. Права освітніх установ щодо об'єктів власності. Основний зміст освітнянської реформи в Україні.

Характеристики попиту на медичні послуги. Економічна поведінка постачальників медичних послуг. Економічна роль медичного страхування, його основні види, форми і механізми впливу на систему охорони здоров'я. Роль держави в організації і фінансуванні охорони здоров'я. Роль приватного фінансування охорони здоров'я. Альтернативні варіанти залучення особистих коштів населення. Основні напрями медичної реформи в Україні та її ефективність.

Поняття і склад сфери культури. Різноманіття економічних механізмів діяльності в сфері культури. Причини державного фінансування діяльності в сфері культури. Роль держави в сфері культури. Державна і приватна підтримка культурної діяльності. Форми державного фінансування культурної діяльності. Особливості ринку товарів і послуг засобів масової інформації. Особливості фінансування галузей індустрії культури. Організаційно-економічна структура галузей культура і мистецтво і засоби масової інформації. Податкова політика по відношенню до організацій культури. Державне фінансування сфери культури. Позабюджетні доходи закладів культури. Фінансування галузей індустрії культури.

Зарубіжний досвід фінансування соціальної сфери та можливості його використання в Україні.

Література

нормативно-правова: 1,2;

основна: 15,16,19;

додаткова: 20,22.

Тема 9. Соціальна безпека

Сутність соціальної безпеки держави. Поняття безпеки і небезпеки. Сучасна теорія безпеки. Джерела небезпеки. Економічна та соціальна безпеки. Сутність загрози, її трактування. Ознаки загроз. Джерела загроз. Суб'єкт особистої безпеки. Класифікація погроз безпеки людини. Національна безпека.

Рівень соціальної безпеки та його діагностика. Поняття рівня соціальної безпеки. Соціальні потреби – соціальні інтереси – система цілей соціально-економічної безпеки. Класифікація економічних інтересів. Критерії та показники соціальної безпеки. Порогові значення показників соціальної безпеки.

Сутність механізму забезпечення соціальної безпеки. Система забезпечення соціальної безпеки. Поняття механізму забезпечення соціальної безпеки. Структура механізму забезпечення соціальної безпеки.

Його підсистеми, компоненти, рівні, вимоги для ефективного функціонування. Функції механізму забезпечення соціальної безпеки.

Особливості світової практики забезпечення соціальної безпеки.

Література

нормативно-правова: 1,2;

основна: 15,16,19;

додаткова: 20.

Тема 10. Моніторинг соціальної сфери

Сутність моніторингу соціально-трудових відносин, його основні завдання, методична та інформаційна база. Методи збирання інформації в дослідженні соціально-трудової сфери.

Основні напрями моніторингу: соціально-демографічні та міграційні процеси; зайнятість, ринок праці, безробіття; умови та охорона праці; доходи та рівень життя населення; соціально-психологічний клімат в трудових колективах.

Організація моніторингу соціально-трудової сфери в Україні. Об'єкти моніторингу. Соціологічні дослідження в сфері праці, їх види та етапи.

Література

нормативно-правова: 1,2;

основна: 15,16,17,19;

додаткова: 20.

5. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

Нормативно-правові:

1. Господарський кодекс України : Закон України № 436-15 редакція від 06.11.2017 р. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/436-15>

2. Податковий кодекс України: Закон України № 2755-17 редакція від 10.09.2017 р. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>

Кодекс законів про працю України: Закон України №322-VIII редакція від 30.04.2017р. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08

3. Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні: Закон України № 875-12 редакція від 26.10.2017 р. Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/875-12>

4. Про колективні договори і угоди: Закон України № 3356-12 редакція від 01.01.2015 р. Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/3356-12>

5. Про оплату праці: Закон України № 108/95-вр редакція від 01.01.2017 р. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/108/95-вр>
6. Про відпустки: Закон України № 504/96-вр редакція від 11.06.2016 р. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/504/96-вр>
7. Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України №16/98-вр редакція від 01.01.2017 р. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/16/98-вр>
8. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України №1105-14 редакція від 11.10.2017 р. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1105-14>
9. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття: Закон України №1533-14 редакція від 11.10.2017 р. Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1533-14>
10. Про соціальні послуги: Закон України № 966-15 редакція від 21.02.2016 р. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/966-15>
11. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування: Закон України №1058-15 редакція від 11.10.2017 р. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1058-15>
12. Про волонтерську діяльність: Закон України № 3236-17 редакція від 08.10.2016 р. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3236-17>
13. Про зайнятість населення: Закон України № 5067-17 редакція від 27.09.2017 р. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5067-17>
14. Про недержавне пенсійне забезпечення: Закон України №1057-15 редакція від 11.01.2017 р. Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1057-15>

Основні:

15. Головна О. Г. Основи соціальної економіки : підручник / О. Г. Головна. – К. : Знання, 2006. – 612 с.
16. Соціальна економіка : навч. посібн. / кол. авт. О. О. Беляев, М. І. Діба, В. І. Кириленко. – К. : КНЕУ, 2005. – 196 с.
17. Парфанович І. І. Соціальна діагностика : курс лекцій / І. І. Парфанович. Тернопіль, ТДПУ, 2009. – 182 с.
18. Соціальне підприємництво: від ідеї до суспільних змін. Посібник / Свинчук А.А., Корнецький А.О., Гончарова М.А., Назарук В.Я., Гусак Н.Є., Ткманова А.А. – К: ТОВ «Підприємство «Ві Ен Ей», 20017 – 188 с.
19. *Кліменко О.М. Соціальна економіка : навч. посіб. / О. М. Кліменко, М.А. Мащенко. – Харків : ХНЕУ, 2013. – 147 с.¹*

¹ - дане джерело є в наявності у бібліотеці КНТЕУ

Додаткові:

20. Беляев О. О. Економічна система суспільства / О. О. Беляев, А. С. Бебело // Політична економія : навч. посіб. / за ред. К. Т. Кривенка. – К. : КНЕУ, 2001. – 250 с.

21. Гриньова В. М. Проблеми мотивації праці персоналу підприємства : монографія / В. М. Гриньова, І. А. Грузіна. – Х. : ІНЖЕК, 2007. – 182 с. – Бібліогр. : С. 145–157.

22. Гриньова В. М. Проблеми управління трудовими ресурсами підприємства : наукове видання / В. М. Гриньова, О. М. Ястремська. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2006. – 192 с.

23. Грішнова О. А. Економіка праці та соціально-трудові відносини : підручник / О. А. Грішнова. – К. : Знання, 2006. – 559 с.

24. Деєва Н. М. Потенціал соціалізації і його регулювання в економіці: теорія, методологія, перспективи : монографія / Н. М. Деєва. – Дніпропетровськ : АРТ-ПРЕС, 2006. – 442 с.

25. Диба М. І. Регулювання в сучасній економічній системі : монографія / М. І. Диба. – К. : Вид. КНЕУ, 2000. – 220 с.